

Dansk teater 3.0

Digitalisering af teatret som æstetisk poetik og demokratisk vision

Af Mia Rendix

Selvom de danske teatre altid kan bruge flere økonomiske midler, offentlige som private, så er der heldigvis så stor livs- og skaberkraft i dramatikkerne, skuespillerne og instruktørerne, at dansk teater anno 2012 i høj grad kan gå fremtiden i møde med oprejst pande. Dog finder jeg, at der er endnu et område, hvor der skal sættes ind for at dansk teater kan følge med internationalt: Digitaliseringen som en naturlig del af teatrets kunstneriske og publikumsmæssige satsning. Såvel nationalt som globalt er teatret den sidste af de finere kunstarter, der har taget afsked med den analoge verden og omfavnet internettet og digitaliseringen. Diverse europæiske og amerikanske tiltag har sat dagsordenen mht. at eksperimentere digitalt, og det er mit håb, at dansk teater følger trop. Mit måske polemiske hovedargument er tredelt i et æstetisk, demokratisk og kulturhistorisk funderet præmis. Dansk teater kan og skal i højere grad gå i dialog med de teatrale diskurser og scenografiske elementer, som den digitale verden tilbyder. Desuden handler det i lige så høj grad om digitaliseringen som en mulighed for komme ud til endnu flere teaterglade mennesker og dele ud af teatrets kunst til endnu flere end nu.

Kunstnerisk kan man godt forstå hvorfor teaterkunstnere og dramatikere ikke nødvendigvis synes digitalisering og internettet er optimale formidlere af dét, der fremstår som teatrets kerne: Det menneskelige nærvær i nu'et. En bruger foran en computerskærm synes milevidt fra teaterscenens formidling af kropslig og mental væren til en ditto tilstedeværende og perciperende teatertilskuer. Men hvad nu hvis et begreb som 'nærvær i rummet' har ændret sig uden nødvendigvis at tabe værdi, mening

eller status? Det gavner ikke teatret at fastholde et til tider romantisk-nostalgisk begreb om nærvær som udelukkende defineret ved vis-a-vis-kontakt så det går ud over nytænkning og brud med fastgroede vaner – teaterscener med direkte fysisk tilstedeværelse skal heldigvis nok bestå, ligesom det har gjort siden antikken: der vil lykkeligvis altid være kunstnere og publikum til teater in medias res. Men hvorfor ikke også være åben overfor teaterscenen som (evt. del af) et digitalt rum? Jeg anskuer internettet og de digitale kanaler som en art nyt amfiteater. De antikke grækere byggede deres imponerende teaterscener ud fra princippet om at alle havde lige muligheder og rettigheder til teateroplevelsen i samklang med de andre tilskuere og selveste universet og guderne. Amfiscenen muliggjorde, at alle fik den samme oplevelse og det samme nærvær, ligesom den digitale adgang nu giver alle chancen for at interagere og kommunikere med det dramatiske værk/teksten og de andre publikummer. Diverse elektroniske og digitale aggregater kan være et spændende og udfordrende element at bringe ind i selve opsætningen af teaterstykket ud fra et æstetisk perspektiv. Det behøver ikke betyde en voldsomt eksperimenterende tilgang med et atomiseret eller teknologisk mareridt som resultat. Kigger vi mod vest har især englænderne været progressive. På den årlige og prestigefyldte *Edinburgh Theater Festival* 2010 og 2011 præsenterede både yngre og ældre dramatikere samt skuespillere deres bud på et teater i dialog med det digitale og de mange gadgets, som nutidens mennesker kommunikerer med, og både klassiske dramaer, aktuelle komedier og sågar det pulserende amerikanske off-broadway fik vist hvorledes

man med fuldt kunstnerisk udbytte kunne fortolke via og med digitaliseringen. Endelig bør nævnes det ligeledes britiske initiativ *Theatre Sandbox* (www.watershed.co.uk/ished/theatresandbox), der aktivt og til stor succes etablerer kontakter mellem dramatikere, teatre og professionelle fagfolk inden for digitalisering, internet og elektronik, hvorefter der skabes nye kunstneriske strategier og visioner på de engelske teaterscener. Hos *Sandbox* ses alskens subkulturer og strømninger inden for teaterkunsten, og denne æstetiske skabelsesånd, og de nye visioner bør hilses velkommen. Kritikere vil indvende at digitaliseringen og dens maskiner vil lide under både faren for tekniske fejl/mangler/sammenbrud og at det klassiske fysisk-teatrale udtryk gøres koldt og fjernt. Dertil vil jeg hævde, at scenekunsten siden sin oprindelse, heldigvis, har måttet og kunnet håndtere og alligevel overleve trods alskens menneskelige fejl og sammenbrud, ligesom en distancerende teateroplevelse såmænd også kan skyldes opsætningen, scenografien eller selve den dramatiske tekst. Ikke at de danske teatre skal satse 100% på digitale forestillinger, men i det mindste bør det tænkes strategisk ind som begyndende prioritering og eksperimentarium, ikke kun af teatrene selv men også af de statslige og bevillende institutioner som Kulturministeriet og Statens Kunstråd.

Ser vi på det demokratiske argument, så handler det om lige muligheder og rettigheder til kunst og kultur for alle. Da Helen Mirren efter lang tids filmarbejde vendte triumferende tilbage til den britiske teaterscene var det med hovedrollen i Jean Racines mesterlige klassicismetragedie *Phèdre* på Englands National Theater. Jeg så en live-transmission i Biocity, og en fyldt biografstal rejste sig spontant og klappede i fem minutter da tæppet faldt i England og skuespillerne efterfølgende kom frem. En statisk-klassisk kameravinkling uden rystelser eller abrupte klip gjorde, at vi i København vitterligt fornemmede opsætningens skrabede men effektfulde scenografi og kulisser,

ligesom vi via Racines alexandrinervers følte Phèdres smerte, fortvivelse i sådan en grad, at flere sås med tårer løbende ned af kinderne. Dette var kun én af mange teatertransmissioner fra England, der sågar har lanceret www.digital-theater.com allerede i 2009, hvor man kan live-streame eller downloade alskens store og små teaterproduktioner. Til samme pris som en teaterbillet – eller billigere efter spilletiden er udløbet på teatrene. Især England (og USA) har de senere år set en vilje til og fascination af de digitale muligheder, som web 2.0. og snart web 3.0 kan tilbyde også i den kunstneriske udsigelse/proces. Slutteligt kan det bemærkes, at man i de britiske teateranmeldelser også se en stigende trend fra teaterkritikernes side med at live-blogge fra en teaterpremiere og dermed indgå i live-dialog med diverse af forestillingens tilskuere men også dem derhjemme bag skærmen. Internettet er en demokratisk mulighed for endnu større dannelse og vidensspredning til de, der i forvejen ikke har adgang til den slags, hvilket i praksis oftest betyder de ikke-vestlige lande og u-landene – med andre ord: Afrika, Sydamerika og Østen. Men én af grundene til, at u-landshjælpen og velgørenhed i dag satser på internetadgang og computere er, at internettet muliggør viden, kunst og kultur for endnu flere end før. Meget kan siges om f.eks. Microsofts Bill Gates' økonomiske interesser, men hans årlige donationer til amerikanske og afrikanske skoler med (Microsoft-) computer- og internetadgang gør en verden til forskel. Her tænker jeg på dannelse i form af den klassiske "Bildung" – defineret af den tyske filosof Wilhelm von Humboldt – som et både individuelt og kollektivt demokratisk gode: Jo mere viden om samfundet, kunsten og kulturen hos den enkelte borger, jo bedre for samfundets generelle ve, vel og udvikling. Oplysningstidens idealer om dannelse som fundament for ethvert samfunds trivsel blev bannerført af de tyske romantikere med Johan Wolfgang Goethe i spidsen, ligesom filosoffer

som Immanuel Kant og Friedrich Schlegel talte om "Bildung" som lig den ypperste væren eller essens i menneskets udfoldelsespotentialer. Med den franske revolution fik de forfinede, æstetiske argumenter robust og revolutionær udtryk og paroler via de flammende ord i bl.a. François-Marie Arouet Voltaires essays og Denis Diderots mammutudgivelse af *Encyclopédie*. Med lanceringen af internettet revitaliseres disse idealer på ny med visionerne om free acces, og kigger man til andre kunstarter, der, omend nødtvunget, har favnet den digitale alder og dens potentialer, så kan man se perspektiverne fra litteraturen og musikkens verden: Omend man med rette kan bebrejde *Google* diverse egoistiske, kapitalistiske bagtanker og ophavsretlige ulovligheder, så er *Google Books* et fantastisk projekt. Og pt. forhandler Harvard-professor Robert Darnton med den amerikanske kongres om et nationalt digitalt amerikansk bibliotek, der gør det muligt for endnu flere amerikanere at få adgang til at læse endnu flere bøger. I musikverdenen har websites som *YouTube* og musiktjenester som *iTunes* og senest *Spotify* kæmpet med kunstnerne om rettighedshavernes oplagte krav på betaling, men bands som *Radiohead* tjener endnu flere penge ved selv at uploade deres sange på nettet, hvor deres fans så selv vælger hvor meget de vil betale – nul kroner eller tusinde. Ligeledes giver de digitale kanaler og medier mulighed for endnu flere kunstnere at få deres bøger eller sange ud til læsere eller lyttere – en mulighed de ikke havde før internettet, hvor man skulle igennem nåleøjet hos et forlag eller pladeselskab. Senest har man kunnet læse om den nyligt udgivne og uafhængige rapport *The Sky is rising* (2012) af den indflydelsesrige blogger Mike Masnick fra websitet www.techdirt.com. Her konkluderes, at underholdningsindustrien (musik, film og bøger) og især de skabende kunstnere selv i løbet af de sidste ti år har tjent bedre og mere i takt med udbredelsen af fildeling og open access. Kunne man forestille sig lignende kampe, tiltag

og bedre indtjening i den danske teaterverden?

De digitale filer er, udover at formidle her og nu, i stand til at lagre teaterstykker, så eftertiden også kan få glæde af monumentale teater- og sceneopsætninger, der så vitalt og nødvendigt tolker, udfordrer og stiller de svære og tabuiserede spørgsmål til borgerne og samfundet før, nu og sidenhen. Så udover den politisk-idealistiske ideologi om demokrati og dannelse til flere, så kan digitaliseringen også være med til at bevare og videregive den danske teaterkultur for de kommende generationer af teaterglade borgere. Da moderniteten tromlede hen over verden måtte man hoppe på industrialiseringen, personificeret ved damplokomotivet, for ikke at blive tabt. Dansk teater skal turde stige på det digitale tog inden det er for sent. Kun ved at engagere sig og tage den digitale tyr ved hornene kan teatret i sidste ende kontrollere og sikre sin fremtid både på scenen og på skærmen.

Mia Rendix

(1976). Adjunkt ved Københavns Universitet. Mag. Art. i litteraturvidenskab, Ph.d. i amerikansk teater med særlig henblik på europæisk versus amerikansk tragedie og tragik. Arbejder pt. på et europæisk HERA-fundet projekt *Cultivate* (www.cultivate.saxo.ku.dk), hvor jeg forsker i digitalisering af litteratur og teater, Bildung og demokrati.
